

Sujuvaa kerrontaa Suomen historiasta

Pentti Virrankoski: Suomen historia I–II. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimiuksia 846. Gummerus. Helsinki 2001. 1138 s.

■ Turun yliopiston Suomen historian professorina kolmekymmentä vuotta toiminut Pentti Virrankoski on tehnyt suuren työn: tuhannen sivun Suomen historian. Tekijä aloittaa suuren kertomuksensa Suomensjärven kulttuurista ja päättää sen euro-Suomeen. Sitä, miksi emeritusprofessori on tarttunut yksin näin suureen hankkeeseen, ei kerrota, mutta sen sijaan tekijä ilmoittaa nöyrästi ”tyytyvänsä” esittelemään vain kehityksen pääpiirteet. Virrankoski suuntaa yleisesityksensä ennen muuta historian harrastajille, mutta toivoo, että kaksiosaista teosta voitaisiin käyttää myös yliopistojen oppikirjana.

Oppikirjan – oli se sitten tarkoitettu aloitteleville histo-

rianopiskelijoille tai peruskoululaisille – lähtökohtaiset vaatimukset ovat informatiivisuus, selkeys, luotettavuus, tasapainoisuus ja kirkas kielellinen ilmaisu. On selvää, että Virrankosken ammattitaidolla kolme ensiksi mainittua kriteeriä täytyvät hyvin. Kuten tunnettua, Virrankosken vahvimpia tutkimusalueita ovat etenkin Pohjanmaan historia ja kotiteollisuuden historia. Eteläpohjalainen katsanto onkin aika lailla hallitseva läpi koko työn. Myös muun muassa herätysliikkeet ja kirkkohistoria ovat vahvasti läsnä teossarjassa. Vähän ihmetyttää tekijän ratkaisu esitellä lestadiolaisuutta Ambomaan lähetyksen jälkeen teossarjan toisessa osassa, eikä herätysliikkeen laajan esittelyn yhteydessä sarjan ensimmäisessä osassa. Itselleen vieraammilla alueilla Virrankoski tukeutuu akateemiseen historiantutkimukseen.

Teossarjan kieli on oma lukunsa. Tekijä on ilmeisen kiinnostunut adjektiiveihin. Muun muassa Suomen sotaa käsittelevässä osiossa tekijä kuvaa kohdettua näin: ”... älykäs ja peloton savolainen kapteeni Karl Wilhelm Malm ...”. Malm ylennettiin sittemmin majuriksi ja tekijä jatkaa ”... iloinen ja avomielinen majuri oli kuin

luotu innostuttamaan karjalaisia...” Paikoin kieltä voisi luonnehtia jopa lennokkaaksi: ”Fie andtin itsepäisyydestä J. L. Runeberg puhuu palturia ...”(s. 398).

Ilahduttavaa kerronnassa on se, että tekijä on pyrkinyt esittelemään poliittisen historian paalupaikkojen lisäksi myös kuvakulmia suomalaisen talonpoikaisen rahvaan historiaan. Näin on etenkin Ruotsin vallan ja autonomian ajan kuvauksissa. Teoksen itsenäisyyden ajan kulttuuriosiot sen sijaan jäävät harmittavan luettelomaisiksi. Olisi ollut huomattavasti kiinnostavampaa ja antoisampaa, jos tekijä olisi rohkeasti valinnut yksittäisiä esimerkkejä, joiden kautta hän olisi peilannut kunkin kauden kulttuuri-ilmasto. Kaiken kaikkiaan itsenäisyyden ajan historia on esitetty perinteisesti ja kansanelämän kuvaukset kiuuvat kokoon. Talonpoikaisen rahvaan esittelystä ei siirrytäkään työväestön tai kaupunkilaisen keskiluokan arkielämän kuvaamiseen. Sanotaan, että jokaisessa kertomuksessa on sankarinsa: Virrankosken tarinassa heitä ovat suomalaiset talonpojat. 1800-luvun alun ylemmät yhteiskuntaluokat saavat myös oman paikkansa: ”Eipä ihme, että tämä ylhäisö

oli yhtäälle päin kuin sian jalat, arkipäiväistä pohjalaista vertausta käyttäkseni” (s. 416). Tekijä jatkaa, että tuon ajan korkeilla virkamiehillä oli taipumusta halveksia muita alamaisia näiden tietämättömyyden ja naiiviuden vuoksi.

Aineiston laajuuden vuoksi tekijä on joutunut rajaamaan melkoisen määrän historiallisia ilmiöitä pois Suomen historiasaan. Tämä on hyvin ymmärrettävää. Erityisen harmittavaa ja teossarjan tasapainoa ikävästi vinouttavaa on kuitenkin se, että Virrankoski ei ole ehtinyt paneutua juurikaan suomalaisten naisten historiaan. Tietoja ei olisi tarvinnut hakea arkistoista asti, sillä viimeisen kymmenen vuoden aikana on ilmestynyt laaja joukko tutkimuksia, joissa naisten rooleja suomalaisen yhteiskunnan rakennusprosessissa on esitelty. Teossarja on hyvin vahvasti Suomen miesten historiaa: tekstissä mainituista henkilöistä 93 % on miehiä. Ne naiset, jotka ovat päässeet mukaan, ovat pääosin kuningattaria, ylhäisörouvia ja 1900-luvun lopun vaikuttajia. Suomalainen vahva naisjärjestöliikekin on kuitattu vain lyhyesti.

Tekijä kirjoittaa 1600-luvusta, että se oli miesten vuosisatana ja että aikakauden tunnusomaiset saavutukset liittyivät miesten toimiin. Hän perustelee 1600-lukua miesten vuosisatana näin: ”Miehet raivasivat peltoa ja kaatoivat kaskea, polttivat tervaa ja rakensivat laivoja. Miehet laajensivat tai puolustivat valtakuntaa sodissa, opettivat ja opiskelivat kouluissa ja yliopistoissa, hoitivat hallintoa ja kirjoittivat saarnoja. Kaikessa tässä naisten osuus

oli lähes olematon” (s. 218). Kuten tunnettua, näin olikin kaikessa julkisessa elämässä. Tasapainon vuoksi ja jotta aikakaudesta olisi saatu monipuolisempi ja tuoreempi kuva, olisi samassa yhteydessä ollut syytä kuvata myös naisten töitä ja toimia vähän laajemmin. Tekijä olisi voinut vilkaista esimerkiksi Anu Pylkkäsen väitöskirjasta talonpoikaisnaisten asemasta ja työstä. Tasapainon vuoksi tekijä olisi voinut myös vastaavasti nostaa 1900-luvun esittelyssään esille näkyvämmiin naisten esiinmarssin kodeista julkiseen elämään ja työmarkkinoille sekä korostaa heidän vahvaa panostaan suomalaisen sosiaaliturvan ja hyvinvointiyhteiskunnan rakentajina. Tällöin myös yhteiskunnalliset muutosprosessit pitkällä aikajänteellä olisivat tulleet kirikkaammin esiin.

Kaiken kaikkiaan emeritusprofessori Pentti Virrankosken kaksiosainen Suomen historia etenee sujuvasti vuosisadasta toiseen. Hyvin kirjoitettua tekstiä siivittävät välillä raamatunlauseet, sananparret ja tekijän omat arvelut, jotka tekevät tekstistä elävän. Yleisesityksenä se löytää varmaan paikkansa historianharrastajien kirjahyllyistä.

Maria Lähteenmäki